

- сучасних інформаційних технологій : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. О. Рогульська. – Вінниця, 2010. – 20 с.
7. Карпова Л. Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Лариса Георгіївна Карпова. – Харків, 2004. – 27 с.
8. Головань М. С. Інформативна компетентність як об'єкт педагогічного дослідження / М. С. Головань // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. УІПА. – Харків, 2007. – № 16. – С. 314-324.
9. Гуржій А. М. Формування професійної компетентності майбутніх учителів трудового навчання засобами інформаційно-комунікаційних технологій : монографія / А. М. Гуржій, Р. С. Гуревич, Л. Л. Коношевський. – К. : Вінниця : ТОВ Фірма «Планер», 2015. – 464 с.
10. Клочко В. І. Нові інформаційні технології навчання математики в технічній вищій школі: Дис. д-ра пед. наук: 13.00.02. Клочко Віталій Іванович / Вінницький державний технічний ун-т. – Вінниця, 1998. – 396 с.
11. Тришина С. В. Информационная компетентность как педагогическая категория [Эл. ресурс]: – Интернет-журнал «Эйдос». – Режим доступа <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-11.htm>, 2005

References

1. Akoff R. Plany`rovany`e budushhogo korporacy`y`. Per. s angl. / R. Akoff. – Moskva, 2002. – 256 s.
2. Mojseyuk N. Ye. Pedagogika. Navchal`ny`j posibny`k / N. Ye. Mojseyuk. – 5-e vy`dannya, dopovnene i pereroblene. – K. : [b. v.], 2007. – 656 s.
3. Gurevy`ch R. S. Formuvannya informacijnoyi kul`tury` majbutn`ogo faxivcya yak nevid`yemna skladova suchasnoyi profesijnoyi osvity` / R. S. Gurevy`ch // Pedagogika i psy`xologiya profesijnoyi osvity`: rezul`taty` doslidzhen` i perspekty`vy`: Zbirny`k naukovy`x prac` / Za redakciyeyu I. A. Zyazyuna ta N. G. Ny`chkalo. – Ky`yiv, 2003. – S. 354-360.
4. Zeer Э. F. Ly`chnostno-ory`enty`rovannyye texnologiy` professy`onal`nogo razvy`ty`ya specy`aly`sta : nauch.-metody`ch. posoby`e / Э. F. Zeer, O. N. Shaxmatova. – Ekateri`nburg : y`zd-vo Ural. gos. professy`onal`no-pedagogy`cheskogo uny`versy`teta, 1999. – 245 s.
5. Gura O. I. Pedagogika vy`shhoyi shkoly`: vstup do special`nosti : [navch. posib.] / O. I. Gura. – K. : Centr navch. l-ry`, 2005. – 224 s.
6. Rogul`s`ka O. O. Pedagogichni umovy` formuvannya profesijnoyi kompetentnosti majbutnix perekkladachiv zasobamy` suchasny`x informacijny`x texnologij : avtoreferat dy`sertaciyi na zdobuttya naukovogo stupenya kand. ped. nauk : specz. 13.00.04 «Teoriya i metody`ka profesijnoyi osvity`» / O. O. Rogul`s`ka. – Vinny`cya, 2010. – 20 s.
7. Karpova L. G. Formuvannya profesijnoyi kompetentnosti vchy`telya zagal`noosvitn`oyi shkoly` : avtoref. dy`s. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk : specz. 13.00.04 «Teoriya i metody`ka profesijnoyi osvity`» / Lary`sa Georgiyivna Karpova. – Xarkiv, 2004. – 27 s.
8. Golovan` M. S. Informaty`vna kompetentnist` yak ob`yekt pedagogichnogo doslidzhennya / M. S. Golovan` // Problemy` inzhenerno-pedagogichnoyi osvity` : zb. nauk. pr. UIPA. – Xarkiv, 2007. – # 16. – S. 314-324.
9. Gurzhij A. M. Formuvannya profesijnoyi kompetentnosti majbutnix uchy`teliv trudovogo navchannya zasobamy` informacijno-komunikacijny`x texnologij : monografiya / A. M. Gurzhij, R. S. Gurevy`ch, L. L. Konoshevs`ky`j. – K. : Vinny`cya : TOV Firma «Planer», 2015. – 464 s.
10. Klochko V. I. Novi informacijni texnologiyi navchannya matematy`ky` v texnichnij vy`shhij shkoli: Dy`s. d-ra ped. nauk: 13.00.02. Klochko Vitalij Ivanovy`ch / Vinny`cz`ky`j derzhavny`j texnichny`j un-t. – Vinny`cya, 1998. – 396 s.
11. Try`shy`na S. V. Y`nformacy`onnaya kompetentnost` kak pedagogy`cheskaya kategory`ya [Эл. resurs]: – Y`nternet-zhurnal «Эjdos». – Rezhym` dostupa <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-11.htm>, 2005.

УДК 75.021

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВОГО БАЧЕННЯ ДИЗАЙНЕРІВ НА ЗАНЯТТЯХ З РИСУНКУ ТА ЖИВОПІСУ

О. С. Подволоцька

В статті розглянуто основні дидактичні принципи, педагогічні прийоми та питання організації учбових постановок на заняттях із рисунку та живопису, що сприяють переконливому трактуванню простору. Автор розглядає ефективні методи, що спираються на об'єктивні закони зорового сприйняття та формують просторове бачення як цілісну систему зв'язків між просторовими уявленнями. Ця концепція оптимізує процес навчання. Вона сприяє перебудові повсякденного сприйняття дизайнерів та формує функцію просторового бачення, що значно розширює професійні можливості бачити механізми просторових залежностей усіх форм та елементів у цілісних ансамблях.

Ключові слова: дидактичні принципи, педагогічні прийоми, організація постановок, просторове бачення, просторові уявлення, учбова постановка.

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF THE SPACE VISION FORMATION DESIGNERS' ON THE VISUAL ART LESSONS

O. S. Podvolotska

The article is devoted to the restructuring of the routine perception designers' to a clear professional system of the spatial vision through the academic drawing and painting. The main didactic principles, pedagogical techniques and organizing educational performances questions on the drawing and painting lessons are discussed, which contributes to intelligible space interpretation. The author searches for effective teaching methods, which are based on the objective rules of visual perception and which are formed a spatial vision as a holistic spatial representations system. The complicated perceptual and logical actions constitute a structure of the spatial vision. The spatial vision formation helping the visual arts is possible through the influence to the psychical activity based on the psychological features of the spatial thinking. The author explores the spatial thinking, like a polymodal form of the perception and discovers the system mechanism of the analyses functions. The author concentrate her attention on the searching the effective methods and the appointments of the visual thinking formations, like a holistic system. Because of local solution of this problem without holistic generalizations leads to the inadequate image. Because of pedagogical and pathological features of the formation of spatial vision function, this concept optimizes the learning process, which provides quick and accurate goals achievement. Ability of spatial vision expands the designers' opportunity to see the spatial dependencies arrangement of all forms and elements like holistic ensembles and systems, this ability helps to reveal the creative potential and raises the professional qualities of these specialists.

Keywords: didactic principles, pedagogical techniques, organization of the educational performances, spatial vision, spatial perception, educational performance.

Дизайнерські об'єкти взаємодіють між собою, об'єднуються в комплекси, ансамблі, системи. Вони утворюють більш складні цілісні об'єкти, тому їхня організація потребує врахування закономірностей сприйняття та розвинутого просторового бачення. Функція об'єкту має бути узгоджена з задачами діяльності, загальним планом та макроструктурою. Для забезпечення оптимальності композиційного рішення об'єктів дизайну середовища необхідно враховувати умови сприйняття, безпосередньо відчувати внутрішній простір об'єктів у тісному взаємозв'язку з оточенням, тобто з зовнішнім простором.

Тема є актуальною у зв'язку з тим, що формування функції просторового бачення не вичерпується особливостями елементів, що її утворюють, тобто специфікою набуття просторових уявлень, а залежить від характеру зв'язку та відношень між сформованими просторовими уявленнями. Саме специфіка підготовки дизайнерів вимагає особливої уваги.

Значний уклад у розвиток художньої педагогіки був унесений такими вченими методистами: А. О. Барщем, В. П. Зінченко, А. І. Іконніковою, В. С. Кузіним, В. К. Лебедко, С. П. Ломовою, Н. Н. Ростовцевим. Окремі питання з досліджуваною нами теми освітлені в дисертаційних роботах Г. М. Золотухіної, Н. І. Ішук, В. К. Лебедко, Н. Г. Назарової, Е. Л. Толстих. Формування просторових уявлень на заняттях з рисунку досліджував В. К. Лебедко. Він установив, що для підвищення ефективності розвитку просторових уявлень необхідною умовою є формування установки для вирішення конкретних образотворчих задач. А головним формуючим чинником вважає рисунок по пам'яті та за уявою.

Вищевказані теми досліджень стосувались розвитку просторових уявлень, тому формування повноти й адекватності функції просторового бачення, як більш цілісної системи, залишається не розкритою.

Отже, метою є дослідження методів формування просторових уявлень та пошук ефективних методів та прийомів формування просторового бачення як цілісної системи. У зв'язку з тим, що локальне рішення проблеми без цілісного охоплення призводить до неадекватного відображення. А засобами академічного малюнку та живопису можливо активно перебудувати повсякденне сприйняття дизайнерів на чітку професійну систему просторового бачення.

Просторове бачення може формуватися в нерозривному зв'язку з процесом оволодіння професійними засобами рисунку та живопису, які сприяють розкриттю закономірностей предметів та явищ природи. Процес навчання рисунку та живопису буде повністю відповідати поставленому завданню тільки в тому разі, якщо, зберігаючи академічні вимоги, він буде дотримуватись і основних вимогах дидактики. Так принцип науковості дає об'єктивну картину світу, розкриваючи його явища. Науковість повинна виявлятися у логічній закономірності проходження матеріалу та в органічній взаємодії теоретичних відомостей і практичних робіт. Наукова основа викладання малюнку та живопису повинна поєднувати в себе такі галузі знань як перспектива, кольорознавство, психологія, фізіологія, фізика.

Предмети «рисунок» та «живопис» обумовлені роботою з натурною постановкою, тобто в самому процесі закладений принцип наочності навчання. Наочність допомагає організувати розумову діяльність щодо виявлення прихованих від безпосереднього сприйняття просторових відношень та проаналізувати трансформації форми залежно від положення об'єкту в просторі. Систематичність, послідовність та прийнятність наочного матеріалу сприяє формуванню просторових уявлень і забезпечує зв'язок між конкретним і абстрактним. Об'ємно-конструктивна побудова будь-якого об'єкта – це абстракція реального

предмета, в якій зберігаються лише форма та пропорції розмірів при повній відсутності інших властивостей. Створення абстрактної моделі об'єкту нового образу вимагає від студента уявити перетворений образ спочатку всередині цього об'єкту. Перетворення основних якостей в образне уявлення реального предмету, залежно від образотворчої задачі, є процесом перекодування, що викликає значні труднощі. Наочність здатна змусити розмірковувати, порівнювати, аналізувати та синтезувати. Саме наочність розширює кордони сприйняття, роблячи процес свідомим.

Наочність сприяє накопиченню просторових уявлень, які стають поштовхом для просторового бачення, що не обмежується особливостями побудови окремих елементів, а полягає в розумінні характеру просторових зв'язків та просторових відношень з урахуванням точки зору.

Студент повинен сам активно брати участь у пізнавальному процесі. Тобто, існує необхідність застосування в процесі навчання *принципу активності і свідомості*. Використання різних методів, завдань та навчальних вправ сприяє розвитку творчої зацікавленості. Активність і свідомість базуються на прагненні до оволодіння знаннями й навичками, на виявлення здібностей студента в самостійній роботі. Такий принцип відточує індивідуальні особливості образотворчої мови, сприяє оволодінню просторовим баченням та його теоретичним обґрунтуванням.

Як ув будь якому навчанні, основні положення в рисунку та живописі викладаються за *принципом систематичності та послідовності*. Процес навчання має бути неперервним, а кожне наступне завдання повинно бути таким, що продовжує, поглиблює чи розширює попередні. Тобто, кожна наступна задача повинна базуватися на раніше засвоєних знаннях і практичних умінях. Послідовне ускладнення завдань та їхнє видозмінення сприяє формуванню просторового бачення та збагаченню просторових уявлень. Викладання матеріалу таким чином забезпечує логічний зв'язок між висунутими вимогами.

Педагогічний вплив на кожного студента, базуючись на знаннях його психологічних особливостей, підвищує ступінь засвоєння матеріалу і підкорюється дидактичному *принципу індивідуального підходу*.

Отже, ефективність методики навчання рисунку та живопису, що сприяє розвитку просторових уявлень і формуванню просторового бачення, залежить від організації навчального процесу, від послідовності викладання матеріалу, від доцільно та точно підбраного наочного матеріалу, від організації процесу сприйняття моделі та безпосередньо зображення. Методика, що спрямована на пізнання простору, дозволяє змінити форму дії та забезпечити управління процесом навчання упродовж усього засвоєння необхідного матеріалу.

Для формування просторового бачення дизайнерів на початкових етапах необхідно аналізувати тривимірну об'ємно-конструктивну побудову одиничного предмета чи просторової залежності видозміни одної геометричної форми. Л.С. Виготський зазначав, що розчленування на одиниці дозволяє пізнати конкретні закономірності цілого. У процесі накопичення просторових уявлень розширюються можливості студентів бачити механізм просторових залежностей всіх форм та елементів в суцільній прив'язці до точки зору та лінії горизонту. Тому для вивчення законів лінійної перспективи в якості натурної постановки доцільно застосовувати скляний куб. Завдяки безпосередньому спостереженню за перспективними скороченнями ребер кубу та аналізу причин зменшення сторін кубу відбуваються базові усвідомлення взаємодії простору з матеріальним об'єктом. У педагогічній діяльності таким прийомом користувався А.Г. Венеціанов. Ми вважаємо, що ця педагогічна знахідка незаслушено забута й потребує відновлення.

Постановки натюрмортів із гіпсових геометричних фігур є логічним продовженням системи вправ, що формують наступні просторові уявлення. Для формування відчуття нерозривності об'єктів із простором ефективними є навчальні постановки об'ємних геометричних тіл з отворами і вирізами, тобто з від'ємним простором. Робота з такими завданнями сприяє активізації розумових операцій, таких як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення й конкретизація, завдяки яким і відбувається засвоєння професійних знань в галузі просторових уявлень.

Питання організації навчальних постановок потребує особливої уваги. По-перше, особливість постановок для розвитку здібності до просторового бачення полягає в організації їх таким чином, щоб добре проглядались просторові плани. Це сприятиме переконливому трактуванню простору та кращому відтворенню об'єму зображуваних об'єктів. По-друге, необхідно використовувати просторові постановки з одночасно задіяними на різних рівнях відносно лінії горизонту елементами та витримувати різницю в глибинній віддаленості. По-третє, значно підвищує ефективність робота з постановкою з різних точок зору.

У дисертаційному дослідженні Риндін О.С. зазначав, що накопичення об'єктивних знань та формування спеціального художнього бачення є нерозривними сторонами образотворчого процесу, їх синтез забезпечує успішне оволодіння професійними умінями й навичками. Між об'єктивними закономірностями природи світла й кольору та їхнім зоровим сприйняттям існує складна психофізіологічна залежність, що потребує специфічного «виховання ока» [4, с. 8]. Тобто, у процесі навчання необхідно створити різноманітні ситуації, що моделюють варіативні умови дійсності при максимально сприятливих умовах для тренування просторового бачення. А. Барц під вмінням бачити мав на увазі

здатність сприймати форму картинної площини в трьох вимірах, тобто об'ємно [1, с. 10]. Є багато інших точок зору, а саме «уміння дивитись не в точку, а в предмет, бачити форму, а не частину контуру», «дивитись на натуру так, ніби вона вже зображена на площині», та багато інших. Риндін О.С. вважає, що вміння «бачити» в образотворчому процесі – це вміння дати точну та правильну оцінку якостей натури [4, с. 7]. У свою чергу, на наш погляд, «просторове бачення» – це розуміння якісно своєрідних причино-слідчих просторових та світлоповітряних взаємозв'язків системи простору.

Формування функції просторового бачення не вичерпується особливостями елементів що її утворюють, тобто специфікою просторових уявлень, а залежить від характеру зв'язку та відношень між сформованими просторовими уявленнями.

Відповідно виникає методична необхідність створення системи образотворчих завдань, які дозволяють в процесі пізнавальної діяльності усвідомити на першому етапі просторові форми, наступним кроком зрозуміти внутрішні та зовнішні просторові відношення, а головне – розкрити між ними внутрішні зв'язки, що не фіксується сприйняттям. Педагогічно ефективні й різноманітні вправи розкривають можливість виявити походження просторових властивостей, залежність трансформації форм та розмірів об'єктів від просторового положення об'єкту. Функціональність вправ пов'язана не тільки із створенням максимально сприятливих умов для тренування сприйняття, а й його практичної реалізації в образотворчій діяльності. Їхня ефективність залежить також від особливостей вичленення із ряду об'єктивних закономірностей природи та образотворчої грамоти – однієї, з метою більш глибокого практичного та теоретичного її пізнання. Таким чином, спеціальні вправи дозволяють формувати необхідне візуальне сприйняття та встановлювати взаємозв'язки між різними поняттями.

Вправи та завдання, що спрямовані та формування певних просторових уявлень, мають бути різноманітними та взаємопов'язаними. Але необхідно враховувати, що усвідомлення, яких набувають у процесі роботи можуть тимчасово втрачатися під час переходу до іншого роду завдань, у зв'язку з перенесенням акцентів та уваги на нові аспекти. Вони відновлюються з часом при закріпленні матеріалу. Це має велике значення.

Накопичення просторових уявлень, таких, як внутрішня конструкція; співвідношення частин до цілого, внутрішній простір і зовнішній простір; взаємозв'язок та єдність світлоповітряного середовища і т.д. відбувається поступово під час виконання вправ. Об'єднання просторових уявлень в цілісну систему просторового бачення відбувається так само поступово і паралельно з формуванням просторових уявлень. Грамотне та доцільне формування установки для сприйняття натурної постановки та зображення під час виконання системи завдань має вирішальне значення.

Сприяють росту рівня розвитку просторового мислення та формуванню цілісної системи просторового бачення певні графічні завдання, що спрямовані на перетворення об'єктів у різних варіантних умовах. Узагальнення отриманих знань під час роботи по пам'яті чи за уявою дозволяють вільно та свідомо оперувати формою і стають джерелом для розуміння структури простору, його властивостей та відношень. Отже, цілеспрямоване, систематичне і свідоме формування зв'язків та відношень між просторовими уявленнями дає можливість засобами академічного малюнку та живопису активно перебудувати повсякденне сприйняття на чітку професійну систему просторового бачення.

В.К. Лебедко в дисертаційному дослідженні під час проведення експерименту запропонував виконати три рисунки глечика за уявою. У першому рисунку необхідно було подумки уявити та зобразити зміни просторового положення глечика. У другому, пропонувалось перетворити форму глека (1/4 частина глека ніби відкололась, таким чином, що по лінії надколу можна бudo зрозуміти конструкцію і форму глека). У третьому рисунку студентам одночасно треба було змінювати просторове положення й перетворювати форму об'єкту. Таким чином, він прослідкував типи оперування просторовим образом. Перше завдання розкриває вміння оперувати образом на зміну просторового положення предмету (вміння подумки змінювати просторове положення з подальшим зображенням), друге – оперування, пов'язане з перетворенням образу, (вміння подумки змінювати форму предмету, з подальшим зображенням), третє – поєднання двох попередніх видів оперування [3, с. 12, 13]. Ці завдання урізноманітнюють та покращують можливості роботи особливо за уявою і сприяють розвитку просторового бачення.

Обов'язково та доцільно використовувати під час роботи з натурними об'єктами паралельні розрізи всього натюрморту одночасно, або окремого предмету натюрморту. Важливо, щоб розрізи проходили під прямим кутом до променю зору. Так само, як це відбувається на апараті МРТ. Таким чином, ми знаходимо місця однакової глибини, що дає можливість увазі відійти від контурів та замінити їх графічними структурами. Окрім того, що розрізи дозволяють краще відтворити об'єм, вони дають відчуття шарів глибини простору в повному взаємозв'язку з об'єктами зображення.

Суміщення різних видів сприйняття має тільки позитивне значення. Це ствердження базується на сенсуалістичному розумінні процесу пізнання. Тому пальпація об'єктів натюрморту, безпосередньо перед початком роботи з натурною постановкою є ефективним засобом більш глибокого усвідомлення

запропонованої форми. Заняття по скульптурному ліпленню об'єктів натурної постановки за тим самим принципом покращать сприйняття та сприятимуть кращому трактуванню форми в просторі.

У. Хогарт запропонував використовувати слово «оболонка», особливо дивлячись на непрозорий предмет [5, с. 121]. Важливим у такому випадку стає відчуття одночасно внутрішнього та зовнішнього простору об'єкту. Такий прийом дає змогу однаково бачити дві поверхні, отримуючи, таким чином, нове трактування простору та більш чітке уявлення про предмет в цілому. Прийом доцільно використовувати в роботі з гіпсовими розетками, гіпсовими моделями голови, тощо.

Використання внутрішньої мови для покрокового коментування власних дій сприяють глибокому розумінню актів перекодування та видозмінення форм та розмірів. Формуванню чітких просторових уявлень сприяє й використання чітких та правильних образотворчих термінів.

Особливу увагу в будь яких постановках необхідно приділяти лінійно-конструктивній побудові, але, якщо акценти робити лише на конструкції, то підсвідомо відбувається постійне розділення об'єкту з простором. Тому важливим є співставлення та зображення у взаємодії внутрішнього й зовнішнього чи проміжного простору. Матеріальність завжди подвійна. Простір витісняється випуклим об'ємом та поглинається увігнутістю. Тому, наприклад, під час роботи з гіпсовою моделлю голови підтримувати взаємозв'язок об'єкта з простором доречно додатковими вправами. Бачити великі форми і створювати просторові зв'язки без чітко окреслених кордонів та лінійно конструктивної побудови.

Простір стає конкретним, тільки завдяки об'єктам, які знаходяться в ньому. За допомогою глибинних шарів через які об'єкти зображення входять у простір, стає можливим його відтворення. Можливість реалізації об'ємно-просторової структури – тіла людини Г.Баммес розглядає як динамічне повторення схожих просторових сходинок через правильні інтервали, у яких тіло впливає із глибини простору або знову занурюється в нього. Наближення тіла до глядача, його рух вперед він позначив як крещендо, наростання, а його відхід, відступ як де крещендо, спадання. Крещендо й декрещендо характеризується тим, що частота і щільність штрихів при крещендо наростає, а при декрещендо слабшає.

У практичному відношенні це означає: дослідження просторового ритму тіла за допомогою крещендо і декрещендо, прив'язування простору, знаходячи з урахуванням точки зору частин тіла, які найбільше виступають вперед [2, с. 189]. Таким чином, здійснюється аналіз простору з метою виявлення шарів глибини.

Робота з людським тілом вимагає знання не тільки лінійної перспективи, анатомії та фізіології. Для відтворення образу необхідно дотримуватись головного принципу, що полягає в функціональному відображенні. Переваги в з'ясуванні просторового положення тіла дає побудова фігури з простих стереометричних форм. Можливість рішення об'ємних розмірів супроводжується визначенням напрямків скорочень відносно основної точки зору. Але у зв'язку з особливою складністю зображення тіла у взаємозв'язку з простором, необхідно особливо чітко відокремлювати об'єктивну закономірність і відпрацьовувати кожне просторове уявлення.

Готфрид Баммес в роботі з людським тілом запропонував таку вправу на дослідження поперечних розрізів: на шкіру оголеної моделі наносяться кольорові горизонтальні розділювальні лінії. Під час моделювання натури їх постійно використовують для контролю за площинними спадами. На наступному етапі проводиться дослідження поперечних перерізів. Отже, відбувається моделювання пластики живої моделі за допомогою ліній, дотримуючись площинних спадів тіла [2, с. 155]. Важливе значення поперечних розрізів полягає не тільки в розумінні пластичної форми, а також у розумінні плановості та просторових властивостей форми та її елементів.

Викладене вище дає змогу стверджувати, що сформована функція просторового бачення значно розширює можливості дизайнерів бачити механізми просторових залежностей усіх форм та елементів у цілісних ансамблях та системах, що сприяє розкриттю творчого потенціалу та підвищенню професійних якостей цих спеціалістів. Просторове бачення може формуватися тільки в нерозривному зв'язку з процесом оволодіння професійними засобами рисунку та живопису, які сприяють розкриттю закономірностей предметів та явищ природи. Форми та методи навчання для розвитку просторового бачення має спиратися на об'єктивні закони зорового сприйняття. Тому навчальний процес потрібно будувати на науковій основі, формуючи практичні навички в тісному взаємозв'язку з процесом засвоєння теоретичних знань.

Перспективою для подальшого розвитку в цьому напрямку є пошук цілісної методичної системи формування функції просторового бачення на заняттях і рисунку та живопису.

Література

1. Барщ А. Рисунок в средней художественной школе / А. Барщ. – Москва : Искусство, 1957. – 196 с.
2. Готфрид Б. Изображение фигуры человека. Пособие для художников, преподавателей и учащихся/ Баммес Готфрид. – Берлин : Фольк унд виссен, 1984. – 336 с.

3. Лебедко В. К. Формирования пространственных представлений на занятиях рисунком в начальной стадии обучения : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 "Методика преподавания изобразительного искусства" / Лебедко Валерий Константинович. – Москва, 1985. – 20 с.
4. Рындин А. С. Исследования методов обучения передачи световоздушной среды : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 "Методика преподавания рисования" / Рындин Александр Семенович. – Москва, 1973. – 21 с.
5. Хогарт У. Анализ красоты / У. Хогарт. – Ленинград : Искусство, 1987. – 254 с.

References

1. Barsch A. Risunok v sredney hudozhestvennoy shkole / A. Barsch. – Moskva : Iskustvo, 1957. – 196 s.
2. Gotfrid B. Izobrazhenie figuryi cheloveka. Posobie dlya hudozhnikov, prepodavateley i uchashchihya/ Bammes Gotfrid. – Berlin : Folk und vissen, 1984. – 336 s.
3. Lebedko V. K. Formirovaniya prostranstvennyih predstavleniy na zanyatiyah risunkom v nachalnoy stadii obucheniya : avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. pед. nauk : spets. 13.00.02 "Metodika prepodavaniya izobrazitel'nogo isskustva" / Lebedko Valeriy Konstantinovich. – Moskva, 1985. – 20 s.
4. Ryindin A. S. Issledovaniya metodov obucheniya peredachi svetovozdushnoy sredy : avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. pед. nauk : spets. 13.00.02 "Metodika prepodavaniya risovaniya" / Ryindin Aleksandr Semenovich. – Moskva, 1973. – 21 s.
5. Hogart U. Analiz krasoty / U. Hogart. – Leningrad : Iskustvo, 1987. – 254 s.

УДК 378.091

ПРОГРАМУВАННЯ ЗМІСТОВО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ОСНОВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ

I. Л. Пукас

orcid.org/0000-0001-6965-8896

У статті порушено проблему особливостей розвитку професійної компетентності вчителів на етапі переходу до інноваційних освітніх стандартів, зокрема, зацентовано увагу на особливостях змістово-технологічного забезпечення процесу, використовуючи можливості співпраці з вищими навчальними закладами. Представлено елементи програми експериментального навчання, форми та методи її реалізації, зокрема теоретико-практичний семінар «Педагогічні основи розвитку професійної компетентності вчителя», робота якого програмувалася в режимі компетентнісної освіти.

Ключові слова: компетентнісна освіта, професійна компетентність, професійний саморозвиток, змістово-технологічне забезпечення, особистісно орієнтований.

PROGRAMMING THE CONTENT AND TECHNOLOGICAL BASES OF INCREASING THE EFFECTIVENESS OF TEACHERS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT

I. L. Pukas

The article deals with the problem of peculiarities of algorithms' practical implementation, concerning the development of teachers' professional competence at the stage of transition from information-reproductive to innovative educational standards. Attention is paid to the peculiarities of the content-technological providing the process, using the cooperation possibilities with higher educational institutions of pedagogical direction. The elements of the author's program of experimental training are presented, focusing on the main theoretical principles, among which are the following: the priority of personally directed educational technologies; strengthening the tendency towards the transition of professional development into self-development; the orientation of professional development on the quality criterion, which integrally determines the level of specialist's professional competence. The article presents the forms and methods for implementing the program: organization of an effective system of methodological work with teachers, aimed at developing their theoretical competence, readiness for the professional activity of the innovative level; conducting theoretical and practical seminar «Pedagogical bases of professional teacher's development»; theoretical elaboration, testing and introduction of advanced educational technologies into their practice of professional activity; organization of individual and collective research on problems of optimization of teacher's professional activity, his professional development and self-development; cooperation with higher educational institutions on continuous updating the system of raising the teachers' competence level, providing innovative direction for their professional development and self-development. The work of the special course was programmed in a mode of competent, personally oriented education.

Keywords: competence education, professional competence, professional self-development, content-technological support, personally oriented education.